

OFICIALIOJI KONSTITUCINĖ DOKTRINA IR BAUDŽIAMOJI TEISĖKŪRA

Jonas Prapiestis¹, Darius Prapiestis²
DOI: <https://doi.org/10.7220/2029-4239.18.8>

SANTRAUKA

Straipsnyje konstitucinės doktrinos reikalavimų baudžiamųjų įstatymų leidybai kontekste atskleidžiami ryškiausi minėtų konstitucinių reikalavimų pažeidimai. Rengiant straipsnį buvo analizuoti nuo 2009 m. Lietuvos Respublikos Seimo priimti ir Lietuvos Respublikos Prezidentės pasirašyti baudžiamieji įstatymai. Autorių nuomone, dažniausiai baudžiamojoje teisėkūroje pažeidžiami iš teisinės valstybės principo kylantys reikalavimai, kad teisės aktai turi būti tokie, jog teisinių santykių subjektai aiškiai suprastų, ko iš jų reikalauja teisė; kad teisinis reguliavimas būtų stabilus ir užtikrintų teisinį tikrumą, teisinių sprendimų numatomumą; kad teisės aktų galia būtų nukreipta į ateitį; kad būtų gerbiamas lygiateisiškumo principas ir teismas turėtų galimybių individualizuoti bausmę konkrečiam asmeniui ir t. t. Taip pat straipsnyje nurodomi, autorių manymu, objektyvūs ir subjektyvūs faktoriai, iš esmės lemiantys baudžiamosios teisėkūros broką, rašoma apie galimybes gerinti baudžiamosios teisės aktų kokybę.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI

Konstitucinė doktrina, konstitucinis teisinės valstybės principas, Lietuvos Respublikos Seimas, Baudžiamasis kodeksas, baudžiamasis įstatymas, baudžiamoji teisėkūra, Baudžiamosios justicijos katedra.

¹ Jonas Prapiestis dirba Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios justicijos katedroje Saulėtekio 9-411, LT-10222 Vilnius, el. paštas jonas.prapiestis@tf.vu.lt.

² Darius Prapiestis dirba Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios justicijos katedroje Saulėtekio 9-411, LT-10222 Vilnius, el. paštas darius.prapiestis@tf.vu.lt.

IVADAS

Nuo pat pirmųjų galiojimo dienų Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau – BK, baudžiamasis kodeksas) sulaukė didelio įstatymų leidėjų dėmesio. Per BK galiojimo laiką (15 metų) pakeista, papildyta daugiau nei pusė (apie 60) visų BK Bendrosios dalies straipsnių. BK Specialiojoje dalyje padaryta beveik tris kartus daugiau pakeitimų. Suprantama, įstatymai turi būti kokybiški, be neaiškumų, dviprasmybių, spragų ir pan. Todėl jie, esant būtinumui, turi būti tobulinami, suderinami su visa šalies teisine sistema, Konstitucija. Padaryti kai kurie BK pakeitimai verčia abejoti, ar BK išlieka tinkamu Konstitucijoje įtvirtintų pagrindinių teisių ir laisvių apsaugos garantu. Tokiu garantu gali būti tik kokybiškas ir stabilus BK. Taigi BK, saugodamas individą, visuomenę, valstybę nuo pavojingų kėsinių, ir pats turi būti valstybės apsaugotas nuo impulsyvių, socialiai nepagrįstų pakeitimų.

Tačiau per paskutinį dešimtmetį Lietuvos Respublikos Seimo (toliau – ir Seimas) priimti ir Lietuvos Respublikos Prezidentės pasirašyti baudžiamieji įstatymai (savo turiniu ir forma) neretai sudaro prielaidas išvadoms, kad, baudžiamajame teisėkūroje papildant, keičiant BK, į atitinkamus oficialiosios konstitucinės doktrinos reikalavimus atsižvelgiama nepakankamai ar apskritai jie ignoruojami. Todėl atskleidus teisėkūros proceso trūkumus, veiksnius, lemiančius ar turinčius neigiamos įtakos šiai valstybės valdžios sričiai, sudaromos galimybės baudžiamajai teisėkūrai tobulinti.

KONSTITUCINIAI REIKALAVIMAI BAUDŽIAMAJAI TEISĖKŪRAI

Oficialiojoje Lietuvos Respublikos konstitucinėje doktrinoje jau ne pirmą dešimtmetį formuojama konstitucinė teisėkūros doktrina, t. y. atskleidžiami iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – ir Konstitucija) kylantys reikalavimai (kriterijai) priimamiems įstatymams ir kitiems teisės aktams, kuriuos šie aktai turi atitikti ir turiniu, ir forma. Nagrinėjamos temos kontekste svarbios šios konstitucinės teisėkūros doktrinos nuostatos, tiesiogiai skirtos baudžiamosios teisės kūrybai.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – ir Konstitucinis Teismas) jurisprudencijoje konstatuota, kad konstitucinis teisinės valstybės principas, be kita ko, suponuoja, kad teisės aktai turi būti tokie, jog teisinių santykių subjektai aiškiai suprastų, ko iš jų reikalauja teisė. Taigi teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti aiškus, suprantamas, neprieštaringas, teisės aktų formuluotės turi būti tikslios, turi būti užtikrinamas teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna. Todėl teisės normos turi būti nustatomos iš anksto, teisės aktai turi būti vieši, oficialiai skelbiami ir prieinami, kad teisinių santykių subjektai galėtų savo elgesį orientuoti pagal teisės aktuose įtvirtintus reikalavimus. Kartu teisės aktais negalima reikalauti neįmanomų dalykų. Teisinis reguliavimas turi būti stabilus ir užtikrinantis teisinį tikrumą, teismų sprendimų numatomumą, gerbiantis lygiateisiškumo principo reikalavimus. Teisės aktų galia turi būti nukreipta į ateitį – įstatymų ir kitų teisės aktų galiojimas atgaline data neleidžiamas, nebent teisės aktu būtų švelninama teisinių santykių subjektų padėtis ir kartu nebūtų pakenkiama kitiems teisinių santykių subjektams. O jei įstatymų leidėjas priima įstatymą, turintį atgalinio veikimo galią, paprastai turi būti nustatytos tokių įstatymų įgyvendinimo tvarkos taisyklės, numatyti

probleminiai klausimai, kurių gali kilti įgyvendinant tokias naujas teisės normas ir kurių (tokių klausimų) sprendimui gali būti reikalingos minėtos taisyklės. Pažymėtina ir tai, kad konstitucinėje jurisprudencijoje ne kartą konstatuota, jog teisiniu reguliavimu turi būti sudarytos teisinės prielaidos teismui iširti visas bylai reikšmingas aplinkybes ir priimti teisingą sprendimą. Ir, priešingai: teisinis reguliavimas negali būti toks, kad teismui nebūtų leidžiama, atsižvelgus į visas turinčias reikšmės bylos aplinkybes ir vadovaujantis teise, priimti teisingą sprendimą ir šitaip įvykdyti teisingumą. Antraip būtų pažeisti iš Konstitucijos 109 straipsnio kylantys teismo įgaliojimai vykdyti teisingumą, būtų nukrypta nuo konstitucinės teismo, kaip Lietuvos Respublikos vardu teisingumą vykdančios institucijos, sampratos, taip pat nuo konstitucinio teisinės valstybės principo (Konstitucinio Teismo 1998 m. kovo- 25 d., 1998 m. liepos 9 d., 2000 m. rugsėjo 19 d., 2004 m. gruodžio -13 d., 2006 m. sausio 16 d., 2008 m. gegužės 28 d., 2012 m. rugsėjo 25 d., 2013 m. gruodžio 20 d. ir kt. nutarimai).

DĖL TEISMŲ NEPRIKLAUSOMUMO. LYGIATEISIŠKUMAS

Vienu iš ryškiausių nurodytų konstitucinės doktrinos reikalavimų kompleksinio nesilaikymo pavyzdžiu laikytinas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 43, 47, 54, 62, 63, 64, 68¹, 68², 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XIII-633, priimtas 2017 m. rugsėjo 28 d., įsigaliojęs 2017 m. spalio 6 d.³ (toliau – ir įstatymas Nr. XIII-633). Iš įstatymo projekto Aiškinamojo rašto⁴, šio projekto svarstymo ir priėmimo Seime eigos matyti, kad teisėkūros subjektams rengiant ir priimant minimą įstatymą tokiame sprendime pagrįsti pakako Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos (toliau – STT) nuomonės, kad šalies teismai per švelniai baudžia už korupcines veikas,⁵ nors korupcinėse bylose, išnagrinėtose 2017 m. Aukščiausiajame Teisme iki minimo įstatymo priėmimo, negauta nė vieno kasacinio skundo, kuriame būtų kvestionuojami žemesnės instancijos teismų paskirtų bausmių už šias veikas dydžiai.⁶ Taigi, rengiant įstatymo projektą, neatlikta išsamesnė analizė, už kokie pavojingumo laipsnio, kokius padarinius sukėlusias veikas buvo skiriamos, STT nuomone, per švelnios bausmės, kiek jos proporcingos padarytų konkrečių veikų pavojingumui, kokia šias veikas darančio nusikaltėlio asmenybė, kokios priežastys, sąlygos nulėmė šių veikų padarymą ir pan. Šalies mokslininkų,

³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 43, 47, 54, 62, 63, 64, 681, 682, 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XIII-633, priimtas 2017 m. rugsėjo 28 d., įsigaliojęs 2017 m. spalio 6 d. TAR, 2017-10-05, 2017-15859.

⁴ Aiškinamasis raštas (toliau – Aiškinamasis raštas) dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 43, 47, 54, 62, 63, 64, 681, 682, 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto.

⁵ Aiškinamojo rašto 1–2 p.; Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas. Papildomo komiteto išvada „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 43, 47, 54, 62, 63, 64, 681, 682, 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsnių pakeitimo projekto (Nr. XIII P-1066). 2017-09-27 Nr. 102-P-37 (toliau – TTK 2017-09-27 išvada Nr. 102-P-37); Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas. Papildomo komiteto išvada „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 43, 47, 54, 62, 63, 64, 681, 682, 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIII P-1066“. 2017-09-15 Nr. 104-P-56.

⁶ LAT pirmininkas R. Norkus: Bausmių dydį lemia ir ikiteisminio tyrimo institucijų darbas – 2017-09-07, <https://suvosgidas.lt>.

baudžiamosios teisės specialistų nuomonė apie minimo įstatymo projektą apskritai nebuvo reikalinga.

Oficialiai skelbta, kad pagrindinis šio įstatymo tikslas – koreguoti teismų praktiką skiriant bausmes už korupcinius nusikaltimus. Tą akcentuoja įstatymo projekto autoriai – Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos Teisės grupė. Tačiau Konstitucijos 109 straipsnio 2 dalyje, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 23 straipsnio 2 dalyje⁷ įtvirtinta, kad vienodos teismų praktikos, aiškinant ir taikant įstatymus bei kitus teisės aktus, formavimas yra priskiriamas ne įstatymų leidėjo ar kitų teisėkūros subjektų, bet Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir Aukščiausiojo Teismo) kompetencijai. Taigi kyla abejonių, ar tokia teisėkūra, iš esmės „reguliuojamasis teisingumas“, atitinka konstitucines nuostatas, jog teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai, kad teismai ir teisėjai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi (Konstitucijos 109 straipsnis).

Pažymėtina ir tai, kad BK Specialiosios dalies (toliau – ir BK SD) sistema pradama nuo svarbiausio, vertingiausio gėrio, saugomo baudžiamosios teisės normomis, nurodymo. BK SD sudaro 32 skyriai (iš viso BK yra 46 skyriai). BK skyrius, kuriame įtvirtintos veikos valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, vertybių, vardijamų BK SD sistemoje, ir kartu kėsiniūsi į juos pavojingumo pobūdžio hierarchijoje to paties įstatymų leidėjo sprendimu užima 19-tą vietą. O įstatymo Nr. XIII-633 nuostatomis iš esmės sukurtos ypatingos, griežtesnės bausmių skyrimo taisyklės asmenims už veikų, numatytų BK XXXIII skyriuje, padarymą. Taigi už korupcines nusikalstamas veikas bausmių skyrimui numatytos specialios, išskirtinės taisyklės. Argumentų, kodėl šis BK skyrius įstatymų leidėjo traktuojamas kaip išskirtinis tarp kitų BK skyrių, nors jo vieta BK Specialiosios dalies sistemoje nepakito, nei projekto autoriai, nei įstatymų leidėjai iš esmės neišdėstė. Teisės doktrinoje, teisėkūroje, praktikoje neabejojama, kad BK SD skyriaus vietą šios BK dalies sistemoje nulemia veikų, kurios apibūdintos konkrečiame BK SD skyriuje, pavojingumo pobūdis. Tai lemia ir sankcijų už jų padarymą griežtumą. Kartu tai rodo ir valstybės požiūrį į šias veikas bei pastangas jas užkardyti, sukurti prevencines priemones ir t. t., suprantama, nepažeidžiant konstitucinių nuostatų. Svarbu ir tai, kad atskirų nusikalstamų veikų rūšies nepagrįstas išskyrimas BK sistemoje ir specialių valstybės represijų taikymo taisyklių nustatymas tas veikas padariusiems asmenims sudaro realias prielaidas ar net užprogramuoja konstitucinio lygiateisiškumo principo pažeidimą tos pačios baudžiamosios proceso dalyvių grupės – nuteistųjų atžvilgiu. Esant tokiam teisiniui reguliavimui, įmanomos ir paradoksalios situacijos. Antai, įgyvendinant BK 43 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą nuostatą, kad „nuosprendis, kuriuo teismas juridiniam asmeniui paskiria bausmę už minimame BK skyriuje numatytus nusikaltimus, privalo būti paskelbtas per visuomenės informavimo priemones“, tikėtina, kad, pavyzdžiui, juridinis asmuo, pripažintas kaltu sudaręs sąlygas nepilnamečių asmenų seksualiniam prievartavimui (BK 150 straipsnio 3, 6 dalys) arba kūręs cheminį biologinį ginklą ar juo disponavęs (BK 267, 267¹ straipsniai), gali išvengti tokios jo veiklos pagarsinimo. Ironizuojant galima tvirtinti, kad įstatymų leidėjas mano, jog apie juridinį asmenį, turintį įprotį ir patirties kyšininkauti, būtina pranešti ir būsimiems jo klientams ar partneriams.

Pažymėtinas ir dar vienas aspektas, keliantis abejonių dėl minimo įstatymo atskirų nuostatų atitikties Konstitucijai. Naujoje BK 47 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta galimybė skiriant bausmę viršyti maksimalius BK 47 straipsnyje nustatytus baudų dydžius, jei bauda skiriama už minimame BK XXXIII skyriuje numatytų veikų padarymą. Tokia nuostata sukelia abejonių dėl

⁷ Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. – *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 83-1555; 200, Nr. 17-649; TAR, 2004, i. K. 2014-00063.

jos atitikimo konstituciniam reikalavimui, kad nusikalstamos veikos ir bausmės už tokių veikų padarymą turi būti aiškiai apibrėžtos įstatyme (Konstitucijos 31 straipsnio 3 dalis). Kartu minima BK 47 straipsnio 6 dalies nuostata nesiderina ir su konstitucinio teisinės valstybės principo reikalavimais dėl teisinio tikrumo, teismų sprendimų numatomumo.

Pabrėžtina, kad baudžiamojoje teisėkūroje matoma ir tendencija kartoti tas pačias klaidas. Skirtingų bausmių skyrimo taisyklių įtvirtinimas atskiroms nusikalstamų veikų rūšims Konstitucinio Teismo jau buvo pripažintas prieštaraujančiu teisingumo, teisinės valstybės konstituciniams principams. Kartu konstitucinėje doktrinoje pabrėžta, kad pagal Konstituciją baudžiamajame įstatyme negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo (bausmių ir jų dydžių), kad teismas, atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes ir taikydamas baudžiamąjį įstatymą, negalėtų individualizuoti bausmės, skiriamos konkrečiam asmeniui už konkrečią nusikalstamą veiką (Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d. ir kt. nutarimai).

DĖL BAUDŽIAMOJO ĮSTATYMO GALIOJIMO LAIKE

2013 m. liepos 2 d. įstatymu Nr. XII-499 BK buvo papildytas BK 64¹ straipsniu, kuriame nustatyta, kad, baudžiamąją bylą išnagrinėjus pagreitinto proceso tvarka arba atlikus sutrumpintą įrodymų tyrimą, taip pat, kai baudžiamoji byla baigiama teismo baudžiamuoju įsakymu, nuteistajam skiriama bausmė, kuri tuo pačiu nuosprendžiu sumažinama vienu trečdaliu. Kartu minimame BK straipsnyje nustatyta, jog ši taisyklė taikoma tik tais atvejais, kai asmuo prisipažįsta esąs kaltas. Suprantama, kad tokią BK novelą, kaip įstatymą, švelninantį atsakomybę ir taikytiną atgaline data, nedelsdami įvertino ne tik teisiamieji, bet ir nuteistieji iki BK 64¹ straipsnio įsigaliojimo. Formaliai, t. y. pagal šio įstatymo nuostatų išdėstymą, jie buvo teisūs ir į teismus ėmė plūsti nuteistųjų prašymai vienu trečdaliu sumažinti jiems jau paskirtas bausmes remiantis BK 64¹ straipsniu. Tai reiškė, kad, tenkindami tokius prašymus, šalies teismai turėtų iš naujo spręsti bausmių skyrimo klausimus daugelyje iki 2013 m. liepos 13 d. (įstatymo įsigaliojimo dienos) išnagrinėtų baudžiamųjų bylų, o tai pailgintų visų baudžiamųjų bylų nagrinėjimo terminus. Kita vertus, kai kuriuose teismuose BK 64¹ straipsnis buvo pradėtas taikyti pagal nuteistųjų prašymus, ir tai kėlė painiavą, nes, pavyzdžiui, tiems patiems nuteistiesiems už keletą nusikalstamų veikų vieni teismai už atskiras jų veikas jau mažino paskirtąsias bausmes, o kiti teismai, gavę analogiškus tų pačių nuteistųjų prašymus dėl paskirtųjų bausmių už jų padarytas kitas veikas, tokius prašymus atmetė. Taigi minimas teisinis reguliavimas šalies teismuose ėmė kelti sumaištį.

Dėl BK 64¹ straipsnio aiškinimo ir taikymo į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą tuo metu kreipėsi Apylinkių teismų teisėjų sąjunga, taip pat atskirų teismų teisėjai⁸, tačiau pagal Konstituciją Lietuvos Aukščiausiasis Teismas negali teikti konsultacijų, neturi įgaliojimų pagal minėtus paklausimus nagrinėti BK 64¹ straipsnio nuostatų (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d., 2007 m. spalio 24 d. nutarimai). Todėl šie paklausimai buvo perduoti teisėkūros subjektams. Situacijai teismuose darantis vis sudėtingesnei, Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyrius 2013 m. spalio 30 d. surengė Lietuvos apeliacinio teismo, apygardų teismų baudžiamųjų bylų skyrių pirmininkų susitikimą su Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininku, teisingumo ministru, Prezidentės kanceliarijos Teisės grupės vyriausiąja patarėja ir kt. Teisėkūros proceso subjektai pripažino, kad esamos redakcijos BK 64¹ straipsnio taikymas

⁸ Apylinkių teismų teisėjų sąjungos 2013-08-22 raštas Nr. R-13.

problemiškas; sutiko, kad jei įstatymuose yra neaiškumų, dviprasmybių, spragų, tai jas pašalinti yra įstatymo leidėjo pareiga (Konstitucinio Teismo 2007 m. rugsėjo 6 d., 2007 m. rugsėjo 9 d., 2010 m. lapkričio 16 d., 2012 m. birželio 25 d. sprendimai), bet situacija ir toliau nepasikeitė. Ir tik Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinei septynių teisėjų kolegijai 2014 m. balandžio 24 d. priėmus nutartį, buvo aiškiai atskleista tikroji BK 64¹ straipsnio paskirtis. Šioje nutartyje buvo konstatuota, kad minėtas BK straipsnis lengvina teisiųjų, o ne nuteistųjų asmenų padėtį, taigi jis nukreiptas į ateitį. Aukščiausiasis Teismas, be kita ko, pažymėjo, kad aiškinimas priešingai reikštų tai, jog teismai iki 2013 m. liepos 13 d. jau išnagrinėtose baudžiamosiose bylose turėtų iš naujo spręsti bausmių skyrimo klausimą, priimti naujus baigiamuosius aktus. Kartu tai reikštų konstatavimą, jog įstatymų leidėjas, priimdamas BK 64¹ straipsnį, nesilaikė konstitucinio imperatyvo, jog iš teisės subjektų negalima reikalauti neįmanomų dalykų (*lex non cogit ad impossibilia*) – iš naujo nagrinėti ankstesnes baudžiamąsias bylas. Taip pat Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nėra kompetentingas vertinti, ar teisės aktai atitinka Lietuvos Respublikos Konstituciją⁹.

Taigi Aukščiausiasis Teismas, siekdamas užtikrinti normalų šalies teismų darbą baudžiamajame procese, buvo objektyviai priverstas iš esmės likviduoti teisiniame reguliavime paliktą spragą, nors tai yra Seimo kompetencija. Kartu Aukščiausiasis Teismas netiesiogiai „patarė“ įstatymų leidėjui, kad, ateityje priimant įstatymus, kurie švelnina baudžiamąją atsakomybę, būtina vadovaujantis konstitucine doktrina spręsti ir tokių įstatymų atgalinio galiojimo ar negaliojimo klausimus. Teisėkūros subjektai buvo supažindinti, kokių grėsmių (iššūkių) teisingumo vykdymui gali sukelti minimų konstitucinės doktrinos reikalavimų nevykdymas.

Lietuvos Respublikos Seimas 2015 m. kovo 19 d. įstatymu Nr. XII-1554, įsigaliojusiu 2015 m. kovo 24 d., išplėtė bausmės vykdymo atidėjimo galimybes. Seimas nustatė, kad pagal BK 75 straipsnio 1 dalį teismas gali atidėti paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymą ir sunkius nusikaltimus padariusiems asmenims, ir taip palengvino jų teisinę padėtį. Vertinant šias BK nuostatas BK 3 straipsnio 2 dalies normų kontekste, BK 75 straipsnio 1 dalis galėjo būti suprantama kaip turinti grįžtamąją galią. Taigi teismai, net ir nesant nuteistųjų prašymų, būtų turėję iš naujo spręsti bausmių atidėjimo klausimą daugelyje baudžiamųjų bylų dėl padarytų sunkių nusikaltimų, išnagrinėtų iki 2015 m. kovo 24 d., kuriose teismo nagrinėjimo stadija visose teisminėse instancijose yra pasibaigusi. Vadinasi, vėl brendo situacija panaši į tą, kuri buvo susiklosčiusi po BK 64¹ straipsnio priėmimo. Todėl Aukščiausiojo Teismo išplėstinė septynių teisėjų kolegija, nagrinėdama konkrečią baudžiamąją bylą, kurioje buvo sprendžiamas ir BK 75 straipsnio 1 dalies taikymo klausimas, be kita ko, pabrėžė, kad baudžiamieji įstatymai paprastai taikomi tiems faktams ir padariniams, kurių atsiranda po šių įstatymų įsigaliojimo. Reikalavimas, kad paskelbti įstatymai galiojūt tik ateityje – būtina teisinio tikrumo prielaida, esminis teisės viešpatavimo, teisinės valstybės elementas (Konstitucinio Teismo 1998 m. liepos 9 d., 2001 m. sausio 11 d. nutarimai), būtinas veiksnys užtikrinant teisinės tvarkos stabilumą ir tvirtumą. Kartu buvo nurodyta, kad, atsižvelgiant į besiklostančią kasacinę praktiką taikant BK 75 straipsnio 1 dalį, 2015 m. kovo 19 d. redakcijoje bausmės vykdymo atidėjimas asmenims, padariusiems sunkius nusikaltimus ir nuteistiems ne daugiau kaip ketverių metų laisvės atėmimo bausme (ir esant kitoms įstatyme nustatytiems sąlygoms), taikytinas ir tais atvejais, kai nusikalstama veika padaryta iki BK 75 straipsnio 1 dalies naujos redakcijos įsigaliojimo, t. y. iki 2015 m. kovo 24

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-1/2014.– Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“ Nr. 41, p. 446–447.

d., ir kai nepasibaigęs tokios bylos teisminis nagrinėjimas¹⁰. Taigi Aukščiausiasis Teismas tokiu aiškinimu iš esmės užpildė *legislatyvinę omisiją*, įstatymo leidėjo sukurtą bausmės vykdymo atidėjimą teisinio reguliavimo srityje. Kitais žodžiais tariant, minėtose situacijose Aukščiausiasis Teismas, vykdydamas konstitucinę priedermę formuoti vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus bei kitus teisės aktus ir interpretuodamas BK 64¹, 75 straipsnių¹¹ nuostatas, balansavo ties savo įgaliojimų riba.

Problemų baudžiamajoje justicijoje sukelia ir priešingo pobūdžio įstatymų – sunkinančių teisinę padėtį – taikymo laikas. Ryškiausias, išimčių neturinčio principo, kad baudžiamieji įstatymai, nustatantys baudžiamą atsakomybę (kriminalizuojantys veikas) ar kitaip sunkinantys teisinę padėtį, negalioja atgaline data, pažeidimas yra BK 189¹ straipsnis. Juo Lietuvos Respublikos 2010 m. gruodžio 2 d. įstatymu Nr. XI-1199 (toliau – ir įstatymas Nr. XI-1199) buvo papildytas BK. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 10 d. plenarinė sesija kreipėsi į Konstitucinį Teismą dėl minimo BK straipsnio atitikties Konstitucijai. Aukščiausiasis Teismas savo kreipimesi, be kita ko, nurodė, kad BK 189¹ straipsniu buvo kriminalizuotas nusikalstamas praturtėjimas, ir įstatymų leidėjas susiejo BK 189¹ straipsnio taikymą su jo dispozicijoje minimo turto turėjimu šio įstatymo įsigaliojimo dieną, bet ne su jo įsigijimu po įstatymo įsigaliojimo. Be to, BK 189¹ straipsnyje apibūdinta nusikalstama veika yra trunkamojo pobūdžio, todėl jos padarymo laikas yra visas laikas, per kurį asmuo turi tokį turtą. Tokią pagal BK 189¹ straipsnį nusikalstamą būseną gali nulemti vienas poelgis – turto įgijimas, įvykdytas iki baudžiamajo įstatymo įsigaliojimo. Vadinasi, asmuo turi būti traukiamas baudžiamajon atsakomybėn vien dėl to, kad naujas baudžiamasis įstatymas kriminalizavo tam tikrą jo „esamą būklę“, nenustatęs laiko ir tvarkos šiai būklei pakeisti. Baudimas už turto turėjimą pagal vėliau, negu jis įgytas, įsigaliojusį įstatymą, prilygtų retrospektyviam jo taikymui. Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad toks teisinis reguliavimas kelia abejonių, ar jis atitinka konstitucinį draudimo suteikti baudžiamajam įstatymui atgalinį galiojimą principą¹².

Konstitucinis Teismas 2017 m. kovo 15 d. nutarime konstatavo, kad 189¹ straipsnis neprieštarauja Konstitucijai. Teismas, nekreipdamas dėmesio į byloje mokslininkų pareikštas nuomones, neanalizavo minimo BK straipsnio nuostatos, kad jis taikomas tam, „kas turėjo nuosavybės teise turtą“, savo turiniu ir forma iš esmės suponuojančios išvadą, jog įstatymų leidėjas suteikė BK 189¹ straipsniui, kaip minėta, grįžtamąją galią. Konstitucinis Teismas apsiribojo formaliu nurodymu į BK pakeitimo įstatymo Nr. XI-1199 7 straipsnio 2 dalį ir teiginiu „BK 189¹ straipsnyje nustatytas teisinis reguliavimas neturi grįžtamosios galios“.

¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-7-386-746/2015. – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“, Nr. 44, p. 228–239.

¹¹ Lietuvos Respublikos 2017 m. rugsėjo 28 d. įstatymu Nr. XIII-653 BK 75 straipsnio 1 dalis buvo pakeista grįžtant prie jos 2011 m. gruodžio 22 d. redakcijos, pagal kurią bausmės vykdymo negalima atidėti asmenims, padariusiems sunkius ir labai sunkius nusikaltimus. Taigi nuo BK įsigaliojimo (2003 m. gegužės 1 d.) BK 75 straipsnio 1 dalies redakcija iš esmės keitėsi keturis kartus. Tokia baudžiamoji teisėkūra neatitinka teisės stabilumo, teismų sprendimų nuspėjamumo reikalavimų.

¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-P-100-222/2015. – Lietuvos Aukščiausiojo teismo biuletenis „Teismų praktika“ 2016, Nr. 44. Pažymėtina, kad šioje nutartyje Plenarinė sesija taip pat nurodė, jog atitinkamos BK 189¹ straipsnio nuostatos kelia abejonių dėl jų suderinamumo su konstitucinio proporcingumo principo reikalavimais, konstituciniais nuosavybės apsaugos imperatyvais, nekaltumo prezumpcija, draudimu bausti du kartus už tą patį (lot. *non bis in idem*); abejojama, ar minėtos nuostatos atitinka iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančius teisinio aiškumo ir protingumo reikalavimus.

DĖL TEISINIO REGULIAVIMO AIŠKUMO

Baudžiamojo kodekso 216 straipsnio 1 dalies dispozicijoje¹³ įtvirtinta nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo (pinigų plovimo) samprata rodo, kad objektyvioji šio nusikaltimo dalis pagal struktūrą, aprašymo būdą yra viena sudėtingiausių tarp visų BK Specialiojoje dalyje numatytų nusikalstamų veikų sudėčių objektyviųjų savybių. Alternatyvus veiksmų, kuriais, pagal įstatymų leidėją, gali būti plaunami pinigai, turtas, išdėstymas BK 216 straipsnio 1 dalyje kartu nurodo 68 galimus šio nusikaltimo padarymo variantus (sudėtis). Tai tik subjekto – fizinio asmens galimos nusikalstamo pinigų plovimo veikos. Kadangi BK 216 straipsnio 2 dalis numato baudžiamąją atsakomybę ir juridiniams asmenims, tai iš viso BK 216 straipsnis nurodo beveik pusantro šimto galimų šio nusikaltimo padarymo variantų. BK 216 straipsnio taikymo praktika rodo, kad jame nustatytas teisinis reguliavimas yra ne tik itin sudėtingas, bet ir neaiškus. Remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pateikiamais duomenimis, per 2014 m.¹⁴, 2015 m.¹⁵, 2016 m.¹⁶, 2017 m.¹⁷ ir 2018 m.¹⁸ iš viso buvo pradėti 229 ikiteisminiai tyrimai pagal BK 216 straipsnį, iš kurių tik 130 ikiteisminių tyrimų baigti baudžiamąją bylą perduodant teismui. Teismuose per aptariamą laikotarpį išnagrinėta 71 baudžiamoji byla pagal BK 216 straipsnį, kas antroje byloje teisiemieji asmenys buvo išteisinti.

Pažymėtina, kad tarptautiniuose dokumentuose¹⁹ pabrėžiama, jog pinigų plovimas – tai tarptautinę grėsmę keliantis nusikaltimas, kuriuo ne tik paslepiami pirminiai sunkūs nusikaltimai

¹³ Lietuvos Respublikos 2013 m. gruodžio 19 d. įstatymas Nr. XII-702. TAR, 2014-01-07, 2014-00068.

¹⁴ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Prieiga internete: https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=2665&datasource=6852&page=8.

¹⁵ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Prieiga internete: https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=1463&datasource=4483&page=8.

¹⁶ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Prieiga internete: https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=1541&datasource=4639&page=8.

¹⁷ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Prieiga internete: https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=6804&datasource=19399.

¹⁸ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Prieiga internete: https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7381&datasource=26096.

¹⁹ Žr., pvz.: Lietuvos Respublikos Seimo 1994 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. I-727 dėl Europos 1990 m. konvencijos dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo ratifikavimo. Žin., 1995, Nr. 12-263; 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. gegužės 20 d. direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB. OJ L 141, 2015-06-05, p. 73–117.

(prekyba ginklais, žmonėmis, jų organais, narkotikais, korupciniai nusikaltimai ir pan.), bet ir yra finansuojami teroristai. Vis dėlto Lietuvos atskiruose teismuose yra susiformavęs specifinis pinigų plovimo supratimas. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teisme išnagrinėtose baudžiamosiose bylose, kuriose asmenys buvo kaltinami pagal BK 216 str., 60 proc. visų nuteistųjų yra moterys: 20–25 metų; netekėjusios ar išsiskyrusios; neretai vienos auginančios vaikus ar prižiūrinčios, slaugančios neįgalų ar nusenusį asmenį ir pan. Beveik visos kitos nuteistosios – 45–50 metų, išsituokusios ar našlės. Šios moterys paprastai yra baigusios tik vidurinę (pagrindinę) mokyklą. Visos jos nusikalstamos veikos darymo metu, kaip nurodyta teismų baigiamuosiuose aktuose, vertėsi individualia veikla – už atlygį tvarkė atitinkamus svetimų automobilių įregistravimo dokumentus. Tai buvo pagrindinis (dažniausiai vienintelis) nuteistųjų ir jų šeimų pajamų šaltinis. Teismas tokias veikas paprastai kvalifikavo pagal BK 202 straipsnį kaip neteisėtą vertimąsi ūkine, komercine veikla, ir kartu pagal BK 216 straipsnį. Manytina, kad būtent tokia sudėtinga ir neaiški pinigų plovimo samprata BK 216 straipsnyje nulėmė supaprastintą ir iškreiptą nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo supratimą.

Analizuojant teisinio reguliavimo aiškumą baudžiamajoje teisėkūroje, būtina grįžti prie BK 189¹ straipsnio. Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kreipimosi į Konstitucinį Teismą dėl BK 189¹ straipsnio atitikties Konstitucijai būtinumą pagrindžia ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų ir apibendrinimo departamento atlikta „Teismų praktikoje kilusių neteisėto praturtėjimo nusikalstamos veikos (BK 189¹ straipsnis) aiškinimo ir taikymo problemų apžvalga (2016 m. vasario 25 d.)“. Pagal šią apžvalgą, 2011–2015 m. Lietuvos teismuose buvo išnagrinėtos 26 baudžiamosios bylos ir tik šešiose iš jų buvo priimti apkaltinamieji baigiamieji aktai, paprastai – baudžiamieji įsakymai. Taigi tik kas penktoje baudžiamajoje byloje pagal BK 189¹ straipsnį baudžiamasis persekiojimas buvo pagrįstas²⁰. Tokia situacija reiškia ir tai, kad minimas BK straipsnis praktikoje suprantamas prieštaringai, nėra aiškus.

Suprantama, pats faktas, kad BK 189¹ straipsniu yra kriminalizuotas neteisėtas praturtėjimas, rodė, jog realizuojami Lietuvos Respublikos Prezidento, Seimo rinkimų metu skelbti pažadai „negailėstingai ir efektyviai“ kovoti su nusikalstamumu, oligarchais ir pan. Tai sulaukė visuomenės palaikymo, aktyvios buvo ir teisėsaugos institucijos – jos konkreitiems asmenims pareiškė įtarimų pagal BK 189¹ straipsnį. Tačiau šis įstatymas tapo iš esmės bendros teisės mokslo atstovų kritikos objektu kaip neabejotinas teisėkūros brokas²¹.

Jau pirmosios baudžiamosios bylos dėl neteisėto praturtėjimo atskleidė BK 189¹ straipsnio pritaikymo problemišumą bendrosios kompetencijos visų institucijų teismuose. Buvo akivaizdu, kad BK 189¹ straipsnyje įtvirtinto teisinio reguliavimo dviprasmybės, neaiškumai yra tokie, kad jie negali būti pašalinti taikant ir aiškinant teisę, teismams nagrinėjant konkrečias baudžiamąsias bylas, kad jie užkerta kelią formuotis teismų praktikai ir kelia esminių abejonių dėl teismų galimybių vykdyti teisingumą. Taip pat akivaizdu, kad, be kita ko, BK 189¹ straipsnio vien

²⁰ Informacija parengta pagal Lietuvos teismų informacinės sistemos *Liteko* 2011–2015 m. duomenis neteisėto praturtėjimo baudžiamosiose bylose.

²¹ Piesliakas, V. Neteisėtu būdu gautų pajamų konfiskavimas Lietuvos baudžiamajoje teisėje: siekiai ir realybė. – *Jurisprudencija*, 2011, 18 (2); Fedosiuk, O., Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultimaratio): teorija ir realybė. – *Jurisprudencija*, 2012, 19 (2); Fedosiuk, O., Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtą pajamas ir korupcija leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo. – *Jurisprudencija*, 2012, 19 (3); Pakštaitis, L. Neteisėtas praturtėjimas kaip nusikalstama veika: ištakos, kriminalizavimo problema, taikymas, perspektyvos. – *Jurisprudencija*, 2013, 20 (1) ir kt.

formuluotė „turtas, kuris negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis“ suponuoja išvadą apie pajamų neteisėtumą ir ji grindžiama su nekaltumo principu nederančia prielaida, kad visa, kas negalėjo būti įgyta teisėtomis priemonėmis, buvo įgyta neteisėtai, nusikalstamai. Taigi tokie BK 189¹ straipsnio neaiškumai, teismų nuomone, žinybingi Konstituciniam Teismui²². Tačiau bendros kompetencijos teismo kreipimasis dėl BK 189¹ straipsnio konstitucingumo Konstitucinio Teismo pirmininko 2012 m. kovo 30 d. potvarkiu Nr. 2B-13 buvo gražintas pareiškėjui, nes „nebuvo pagrįstas teisiniais motyvais“. Konstitucinės justicijos nagrinėjimo dalyku BK 189¹ straipsnis tapo tik tada, kai į Konstitucinį Teismą 2015 m. lapkričio 10 d. nutartimi kreipėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija (toliau – ir Plenarinė sesija). 2017 m. vasario 28 d. Aukščiausiajame Teisme gautas Konstitucinio Teismo pranešimas, adresuotas Plenarinės sesijos pirmininkui, kad šios dienos Konstitucinio Teismo sprendimu konstitucinės justicijos byla Nr. 14/2015-1/2016-2/2016-14/2016-15/2016 paskirta nagrinėti šio Teismo posėdyje rašytinio proceso tvarka 2017 m. kovo 7 d. 10 val. Iš šio pranešimo ir prie jo pridėto minėto sprendimo matyti, kad pagal Plenarinės sesijos prašymą pradėta konstitucinės justicijos byla sujungta ir bus nagrinėjama kartu su keturiomis kitomis bylomis, pradėtomis pagal vėliau pateiktus kitų teismų prašymus tuo pačiu klausimu²³.

Iš šios konstitucinės justicijos bylos medžiagos matyti, kad jos nagrinėjimas buvo sudėtingas. Skirtingai nei teismai ir mokslininkai, teisėsaugos institucijos oficialiai nekėlė klausimo dėl BK 189¹ straipsnio konstitucingumo, nors teismų praktika baudžiamosiose bylose pagal BK 189¹ straipsnį rodė, jog būtent šioms institucijoms kyla daugiausia neaiškumų suvokiant minimo BK straipsnio nuostatas. Pareiškėjas – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, susipažinęs su bylos medžiaga, 2017 m. kovo 6 d. raštu, be kita ko, atkreipė Konstitucinio Teismo dėmesį, kad, baigiantis bylos nagrinėjimo terminui, suinteresuotas asmuo – Seimo atstovas nepateikė tiesioginės, jo poziciją apibūdinančios išvados dėl BK 189¹ straipsnio atitikties Konstitucijai. Šis atstovas savo paaiškinimuose pasisakė tik dėl nedidelės dalies Plenarinės sesijos keliamų klausimų, todėl buvo nepakankamai aišku, ar jis prieštarauja visoms Plenarinės sesijos keliamoms abejonėms, ar su dalimi jų sutinka. Taip pat buvusio teisingumo ministro rašytinėje nuomonėje nėra vienareikšmės išvados dėl BK 189¹ straipsnio konstitucingumo, o tik nurodomos skirtingos BK priežiūros komiteto ekspertų prie Teisingumo ministerijos nuomonės nagrinėjamu klausimu. Pažymėtina ir tai, kad Konstitucinis Teismas, reaguodamas į pareiškėjo pastabas, bene pirmą kartą savo praktikoje likus savaitei iki nutarimo skelbimo dienos paskelbė šioje byloje posėdžio pertrauką iki 2017 m. kovo 14 d. ir paprašė suinteresuoto asmens – Seimo atstovo iki 2017 m. kovo 13 d. pateikti savo nuomonę dėl minėtame Aukščiausiojo Teismo rašte išdėstytų argumentų, samprotavimų ir prašymų. Suinteresuotas asmuo – Seimo atstovas 2017 m. kovo 13 d. rašte pareiškė, kad papildomos nuomonės neteiks. Taigi Seimo atstovo pozicija dėl BK 189¹ straipsnio konstitucingumo iš esmės taip ir liko neaiški. 2017 m. kovo 14 d. Konstitucinis Teismas pratęsė posėdį ir nusprendė, kad pakanka surinktos medžiagos sprendimui byloje priimti, nurodė, kad apie nutarimo skelbimo dieną bus pranešta atskirai. 2017 m. kovo 15 d. šioje byloje buvo paskelbtas Konstitucinio Teismo nutarimas. Įdomu ir tai, kad kitą dieną, t. y. kovo 16 d., baigėsi trijų teisėjų kadencija. Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 55 straipsnio 4

²² Žr. plačiau: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų Armano Abramavičiaus, Jono Prapiėsčio atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2014 m. balandžio 11 d. nutarties baudžiamosioje byloje Nr. 2K-P-93/2014. – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“ 2014, Nr. 41, p. 417–423.

²³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo byla Nr. 14/2015-1/2016-2/2016-14/2016-15/2016.

dalį, Konstitucinio Teismo teisėjas, turintis kitą nuomonę dėl Konstitucinio Teismo priimto akto, turi teisę ne vėliau kaip per 5 darbo dienas po atitinkamo akto paskelbimo Teismo posėdžio salėje raštu išdėstyti savo atskirąją nuomonę. Vadinas, šiems teisėjams neliko realių galimybių pareikšti savo atskirąją nuomonę (jei tokia būtų) šioje byloje.

Kaip minėta, Konstitucinis Teismas 2017 m. kovo 15 d. nutarime konstatavo, kad BK 189¹ straipsnis neprieštaruja Konstitucijai, taigi kartu ir atitinka iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančius teisės aktų aiškumo, suprantamumo, neprieštaringumo reikalavimus. Tačiau pats Aukščiausiojo Teismo kreipimasis į konstitucinės priežiūros instituciją dėl minimo BK straipsnio iš esmės pakeitė Lietuvos Respublikos Prezidentės iniciatyva 2010 m. priimto ir nuo to laiko nekeisto BK 189¹ straipsnio taikymo praktiką, jo nuostatų interpretavimą. Patys teisėkūros subjektai, dalyvavę priimant šį įstatymą, pripažino, kad neteisėto praturtėjimo bylos bliūkšta, o valstybė dėl to patiria nuostolių. Kartu buvo suabejota tokių veikų kriminalizavimo logika²⁴. Atsakingiau taikyti BK 189¹ straipsnį pradėjo ir teisėsaugos institucijos, dalyvavusios rengiant minimo BK straipsnio projektą ir jo svarstymo metu jam besąlygiškai pritarusios. Pavyzdžiui, 2016 m. baudžiamųjų bylų pagal BK 189¹ straipsnį skaičius, palyginti jį su 2015 m. atitinkamų bylų skaičiumi, sumažėjo 6 kartus²⁵. Generalinė prokuratūra pripažino, kad 2016 m. baigti 38 ikiteisminiai tyrimai dėl neteisėto praturtėjimo, bet 33 iš jų nutraukti, o 5 baudžiamosios bylos perduotos teismui²⁶. Taigi prokurorų veiklos efektyvumas šioje srityje yra apie 13 proc. Apie tai, kokią moralinę ir kitokią žalą patiria asmenys, nepagrįstai persekiojami tyrėjų, prokurorų, paprastai jokios valstybės institucijos net neužsimena.

DĖL KAI KURIŲ VEIKSNIŲ, LEMIANČIŲ BAUDŽIAMOSIOS TEISĖKŪROS KOKYBĖ

Išskirtinis šiuolaikinės nacionalinės baudžiamosios teisėkūros bruožas yra tai, kad nuo 2010 m. įstatymų leidybos procese vis mažesnę reikšmę turi teisės mokslas. Paskutiniaisiais metais ir rengiant, ir svarstant baudžiamųjų įstatymų projektus, šalies universitetų mokslininkai iš teisėkūros proceso iš esmės yra eliminuoti. Svarstant šiame straipsnyje minėtų įstatymų projektus, teisės mokslo atstovų išvados nebuvo reikalingos. Matyt, projektų autoriai patys suprato jų ydingumą, o nešališka, profesionali nuomonė būtų tik trukdžiusi. Rengdami ir svarstydami baudžiamosios justicijos sritį reguliuojančius teisės aktų projektus (ypač jei jie pateikiami Lietuvos Respublikos Prezidentės vardu), Seimo komitetuose be Seimo narių, Seimo Teisės departamento atstovų dalyvauja tik teisėsaugos institucijų: Specialiųjų tyrimų tarnybos, Generalinės prokuratūros ir Teisingumo ministerijos, atstovai. Suprantama, kad kritinio ar nepritariančio pobūdžio pastabų šie atstovai neteikia, o kvalifikuotos, profesionalios Seimo departamento specialistų pastabos dėl projektų trūkumų paprastai atmetamos²⁷. Geriausias tokių

²⁴ Teismai dirba tuščiai. – *Lietuvos rytas*, 2017 m. kovo 14 d.

²⁵ Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2016 m. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2017, p. 32.

²⁶ Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2016 m. ataskaita. Nr. 17.9.-1308. 2016-03-01.

²⁷ Žr., pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Teisės ir teisėtvarkos komitetas. 2010 m. gruodžio posėdžio protokolas. Svarstyta Lietuvos Respublikos baudžiamąjo kodekso 3, 67, 72, 190 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 723 ir 189¹ straipsniais įstatymo projektas (XIP-2344/2); Lietuvos

įstatymų taikymo efektyvumo, tiksliau – problemiško pavyzdys yra jau minėta BK 189¹ taikymo praktika.

Paminėtina ir tai, kad Seimo nariai patys ne kartą pripažino, jog nesuprato, už ką balsavo²⁸. Be to, Seimo Parlamentinių tyrimų departamento duomenimis, beveik pusė įstatymų Seime priimama ypatingos skubos tvarka. Tarp jų būna ir tokių, kurie priimami per keletą valandų. Tai reiškia, kad šių įstatymų projektų nesvarstė Seimo komitetai, pastabų neteikė suinteresuotos institucijos ir pan. O įvertinus tai, kad per Seimo kadenciją įregistruojama po kelis tūkstančius įstatymų projektų (pavyzdžiui, per 2008–2012 m. kadenciją įregistruoti 2972 įstatymų projektai), kas gali paneigti, jog kai kurie iš šių projektų net nebuvo dalies Seimo narių perskaityti. Beje, Britų parlamente per kadenciją įregistruoti 36, Italijoje – 52, Ispanijoje – 33 įstatymų projektai²⁹.

Neretai baudžiamųjų įstatymų korekcijomis reaguojama į valstybės vadovų pareikštą kritiką dėl neefektyvaus, pavyzdžiui, teisėsaugos institucijų darbo atskirose jų veiklos srityse. Antai, iš esmės kritika dėl nestiprėjančios kovos su korupcija lėmė minėtus paskutinius sankcijų už korupcinius nusikaltimus, bausmių skyrimo taisyklių pakeitimus. Suprantama – griežtinimo linkme. Kritikuojamos institucijos paprastai pasiaiškina, kad galiojantys įstatymai per švelnūs, neefektyvūs ir pan. Kitų baudžiamųjų įstatymų pakeitimus nulemia valdžios – įstatymų leidžiamosios ar vykdomosios – reakcija į krizines situacijas, į didelį atgarsį visuomenėje sukėlusius įvykius (pavyzdžiui, pedofilijos skandalas, smurtas šeimose, smurtas prieš vaikus, tragiški girtų vairuotojų sukelti eismo įvykiai). Nors tokios veikos ir iki tol buvo baudžiamos ir sankcijos už jas buvo net per griežtos, į tai dažniausiai nereaguojama. Mokslininkų, teisėjų nuomonė, kad dažniausiai ne įstatymai blogi, bet jie netinkamai vykdomi, kad skuboti pasiūlymai keisti įstatymus kelia abejonių dėl jų konstitucingumo ir pan., paprastai negirdima. Čia tinka prisiminti dar XVII a. prancūzų mąstytojo Blezo Paskalio (1623–1662) pasakytus žodžius: „neleiskite proginių įstatymų, teiskite pagal tuos, kurie jau išleisti“.

Yra pavyzdžių, kai ir patys įstatymų leidėjai imasi iniciatyvos baudžiamaisiais įstatymais išspręsti amžinas socialines, dorovines problemas. Dažniausiai tai nulemia noras prieš rinkimus prisirinkti populiarumo balų. Kai kada manoma, kad baudžiamieji įstatymai – panacėja nuo „visų ligų ir bėdų“. Tokių įstatymų, ypač populistinių, projektai svarstomi triukšmingai, ilgai. Kai kada susidaro įspūdis, kad tokiais projektais siekiama nukreipti dėmesį nuo pavojingų valstybėje reiškinių sąlygų, priežasčių, socialinių problemų, nuo pareigos tas priežastis, problemas šalinti. O socialinėms, psichologinėms ir kt. nusikalstamumo priežastims pašalinti visada reikia daug didesnių, sisteminių pastangų, dėl to būtina sutelkti įvairius resursus, vykdyti įvairių gyvenimo sričių, valdymo reformas ir t. t. Tačiau politikams tokie procesai ne visada priimtini, laukiant jų rezultatų, gali pasibaigti ir buvimo valdžioje kadencija. Taigi neretai BK pataisoms suteikiama perdėta reikšmė, jomis formuojami nepagrįsti lūkesčiai. Antai, 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojo BK norma, numatanti baudžiamąją atsakomybę už vairavimą kelių transporto priemonės apsvaigus, kai kaltininko kraujyje yra daugiau nei 1,5 promilės alkoholio. Nustatytos bausmės: bauda arba

Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas. Pagrindinio komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso papildymo 64¹ straipsniu projekto (2013 m. birželio 19 d.).

²⁸ Žr., pavyzdžiui, Seimo nariai vėl nežino, už ką balsavo? Kaip viskas vyko. 2016 m. gruodžio 11 d., www.DELFI.lt.

²⁹ Šedbaras, Stasys. Kuo skiriasi įstatymų leidyba Lietuvoje ir kitose ES šalyse. – 2015 m. rugsėjo 30 d., www.DELFI.lt.

areštas, arba laisvės atėmimas (BK 281 straipsnio 7 dalis)³⁰. Per 2017 m. pradėtos bylos pagal minėtą BK straipsnį sudarė apie 18 proc. visų baudžiamųjų bylų, pasiekusių šalies teismus. Apie 5,6 proc. teisiųjų buvo nubausti laisvės atėmimu. Paradoksas: visiems gerai žinant apie gresiančią griežtą atsakomybę už vairavimą stipriai apsvaigus, tokių pažeidėjų padaugėjo.

Kai kurie BK pakeitimai nulemti ir objektyvių priežasčių: kyla naujų tarptautinės ir Europos Sąjungos baudžiamosios teisės reikalavimų; nereti Lietuvai nepalankūs tarptautinių teisminių institucijų sprendimai, suponuojantys pareigą įstatymų leidėjui atitinkamai koreguoti BK ir t. t. Šioje srityje pagrindinė problema yra tai, kad tarptautinių, Europos Sąjungos teisės aktų nuostatos, susijusios su baudžiamąja teise, gana dažnai į mūsų BK perkeliama pažodžiui, mechaniškai, nesuderinant jų su mūsų BK ir visa šalies teisine sistema. Suprantama, kad tokios teisės normos tampa tiek sudėtingos, kad sukuria sunkiai įveikiamą (ar net neįveikiamą) BK taikymo problemą. Pavyzdžiui, yra pagrįsta manyti, kad dažni BK 225–227 straipsnių, numatančių baudžiamąją atsakomybę už korupcines veikas, keitimai, papildymai sukūrė situaciją, kad net kovai su šiais nusikaltimais specialiai sukurta institucija dažniausiai nesugeba tinkamai pritaikyti minėtų BK straipsnių. Antai, 2016 m. STT baigė 64 ikiteisminius tyrimus, 31 byla perduota teismui, kitos (daugiau nei 50 proc.) nutrauktos. 2016 m. teismuose išnagrinėtose STT perduotose bylose daugiau nei 40 proc. teisiųjų buvo išteisinti³¹. 2017 m. STT baigė 62 ikiteisminius tyrimus, teismui perduota pusė baigtų baudžiamųjų bylų, kitos buvo nutrauktos. 2017 m. teismuose išnagrinėtose STT perduotose bylose apie 30 proc. teisiųjų buvo išteisinti³².

Atskirais atvejais baudžiamieji įstatymai keičiami siekiant ne tinkamo, kokybiško teisingumo baudžiamosios justicijoje vykdymo, bet norint išvengti tarptautinių institucijų kritikos dėl kurios nors veiklos, ruošiantis tapti tarptautinių organizacijų nariais ir t. t. Pavyzdžiui, kaip minėta, priimant 2017 m. rugsėjo 28 d. įstatymą Nr. XIII-633, oficialiai buvo skelbiamas toks šio įstatymo tikslas – kova su korupcija. Bet iš tikrųjų šiuo įstatymu numatyti BK pakeitimai buvo būtini siekiant įstoti į Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizaciją (EBPO)³³. Todėl, kaip nurodė Teisingumo ministerija, svarstant šį įstatymo projektą Teisės ir teisėtvarkos komitete, minimas įstatymas turi būti priimtas ir įsigalioji iki 2017 m. lapkričio 20 d.³⁴ Taigi neretai dominuojantis siekis įsiteikti, parodyti lojalumą tarptautinėms, europinėms institucijoms neretai ir lemia atsainų mūsų šalies teisėkūros subjektų požiūrį į priimamų įstatymų kokybę, tai, kad jie neatitinka konstitucinio teisinės valstybės principo reikalavimų.

IŠVADOS

1. Nors dėl ribotos straipsnio apimties liko nepaminėti ir kiti teisėkūroje pastebimi veiksniai, pavyzdžiui, egoistiniai atskirų partijų interesai, politinė korupcija, yra pagrindas manyti, jog dabartinis baudžiamosios teisėkūros procesas keistinas. Dėl to Lietuvos teisininkų draugija turėtų kreiptis į Seimą, Prezidentę, Vyriausybę su

³⁰ Lietuvos Respublikos 2015 m. birželio 25 d. įstatymas Nr. XII-1871. – TAR, 2015-07-10, 2015-11240.

³¹ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos 2017 m. veiklos ataskaita (2018-03-16) Nr. 9.

³² Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos 2017 m. veiklos ataskaita (2018-03-16) Nr. 9.

³³ Aiškinamojo rašto 12 p.

³⁴ Seimo TTK 2017-09-27 išvada Nr. 102-P-37, 27 p.

argumentuotais pasiūlymais, kaip įstatymų leidybą suderinti su konstitucinio teisinės valstybės principo reikalavimais. Tam būtina panaudoti Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios justicijos katedros (vedėjas prof. Gintaras Švedas) pirmą kartą atlikto kompleksinio BK Bendrosios dalies tyrimo rezultatus. Vienas iš jų – išvada, kad BK normos nebėra vientisa ir nuosekli sistema, todėl būtina sudaryti ekspertų (baudžiamosios teisės mokslininkų ir praktikų) darbo grupę ir parengti naują BK Bendrosios dalies redakciją.

2. Praktikoje didelių problemų kelia ir BK Specialiosios dalies pakeitimai, papildymai, paprastai pasireiškiantys sankcijų griežtinimu, mokliškai nepagrindžiant tokios tendencijos būtinumo. Tačiau kuriant pirmą nacionalinį BK, buvo orientuojamasi į tai, kad baudžiamoji teisė vykdytų ne tik represinę, bet ir sutaikomąją, prevencinę ir kitas funkcijas. Todėl būtina nauja viso BK redakcija, kurioje pati BK koncepcija turėtų būti išsaugota, bet BK būtų išvalytas nuo broko, nemokslškumo.
3. Kita vertus, būtinas viešas sisteminis, išsamus mūsų šalies baudžiamosios justicijos ir jos problemų (pavyzdžiui, ikiteisminio tyrimo institucijų darbo kokybės, neproporcingai plataus kriminalinės žvalgybos veiksmų taikymo, žmogaus teisių ir laisvių apsaugos baudžiamajame procese) visos situacijos aptarimas Seime. Tokio pobūdžio parlamentinė diskusija paskutinį kartą vyko tik 1998 m., svarstant naują Teisinės sistemos metmenų redakciją.

ŠALTINIŲ SARAŠAS

Teisės aktai ir teisės aktų projektai, pasiūlymai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1993, Nr. 6-120.
3. Lietuvos Respublikos Seimo 1994 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. I-727 dėl Europos 1990 metų konvencijos dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo ratifikavimo. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 12-263.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.
5. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 17-649.
6. Lietuvos Respublikos 2010 m. gruodžio 2 d. įstatymas Nr. XI-1199. *Valstybės žinios*, 2010, Nr. 145-7439.
7. Lietuvos Respublikos 2013 m. gruodžio 19 d. įstatymas Nr. XII-702. TAR, 2014-01-07, 2014-00068.
8. Lietuvos Respublikos 2015 m. kovo 19 d. įstatymas Nr. XII-1554. TAR, 2015-03-23, Nr. 42015-487.
9. Lietuvos Respublikos 2015 m. birželio 25 d. įstatymas Nr. XII-1871. TAR, 2015-07-10, 2015-11240.

10. Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. gegužės 20 d. direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB. OJ L 141, 2015-06-05, p. 73–117.
11. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 43, 47, 54, 62, 63, 64, 68¹, 68², 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XIII-633, priimtas 2017 m. rugsėjo 28 d., įsigaliojęs 2017 m. spalio 6 d. TAR, 2017-10-05, Nr. 2017-15859.
12. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas. 2010 m. gruodžio posėdžio protokolas. Svarstyta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3, 67, 72, 190 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 72³ ir 189¹ straipsniais įstatymo projektas (XIP-2344 /2).
13. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas. Pagrindinio komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso papildymo 64¹ straipsniu projekto (2013 m. birželio 19 d.).
14. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas. Papildomo komiteto išvada „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 43, 47, 54, 62, 63, 64, 68¹, 68², 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsnių pakeitimo projekto (Nr. XIII P-1066). 2017-09-27 Nr. 102-P-37.
15. Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas. Papildomo komiteto išvada „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 43, 47, 54, 62, 63, 64, 68¹, 68², 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIII P-1066“. 2017-09-15 Nr. 104-P-56.
16. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 43, 47, 54, 62, 63, 64, 68¹, 68², 71, 75, 90, 226 ir 227 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto.

Teismų jurisprudencija

17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998-03-25 nutarimas. *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 29-784.
18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998-07-09 nutarimas. *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 63-1827.
19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000-09-19 nutarimas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 80-2423.
20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001-01-11 nutarimas. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 5-143.
21. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003-06-10 nutarimas. *Valstybės žinios*, 57-2552.
22. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004-12-13 nutarimas. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 181-6708.
23. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007-09-06 sprendimas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 96-3891.
24. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007-09-06 sprendimas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 96-3892.

25. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008-05-28 nutarimas. *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 62-2353.
26. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012-06-25 sprendimas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 72-3729.
27. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012-09-25 nutarimas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr., 113 – 5737.
28. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013-12-20 nutarimas. *Valstybės žinios*, Nr. 133-6792.
29. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017-03-15 nutarimas. TAR, 2017-03-15, Nr. 4356.
30. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo byla Nr. 14/2015-1/2016-2/2016-14/2016-5/2016.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-1/2014. – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“, Nr. 41.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-7-386-746/2015. – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“, Nr. 44.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-100-222/2015. – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“ 2016, Nr. 44.

Specialioji literatūra

34. Fedosiuk, O.; Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (*ultima ratio*): teorija ir realybė. – *Jurisprudencija*, 2012, 19 (2).
35. Fedosiuk, O. Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtas pajamas ir korupcija leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo. – *Jurisprudencija*, 2012, 19 (3).
36. Pakštaitis, L. Neteisėtas praturtėjimas kaip nusikalstama veika: ištakos, kriminalizavimo problema, taikymas, perspektyvos. – *Jurisprudencija*, 2013, 20 (1).
37. Piesliakas, V. Neteisėtu būdu gautų pajamų konfiskavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje: siekiai ir realybė. – *Jurisprudencija*, 2011, 18 (2).
38. Šedbaras, Stasys. Kuo skiriasi įstatymų leidyba Lietuvoje ir kitose ES šalyse. – 2015 m. rugsėjo 30 d., www.DELFI.lt.
39. Švedas, Gintaras; Paulius, Veršekis; Levon, Justyna; Prapiestis, Darius. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai. Monografija. Vyr. mokslinis redaktorius prof. habil. dr. Gintaras Švedas. – Vilnius, 2017.

Kiti šaltiniai

40. LAT pirmininkas R. Norkus: Bausmių dydį lemia ir ikiteisminio tyrimo institucijų darbas – 2017-09-07, <https://suduvosgidas.lt>.
41. Apylinkių teismų teisėjų sąjungos 2013-08-22 raštas Nr. R-13.
42. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Prieiga internete: https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veikuzinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiutyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=2665&datasource=6852&page=8.
43. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Prieiga internete: https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veikuzinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiutyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=1463&datasource=4483&page=8.
44. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Prieiga internete: https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veikuzinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiutyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=1541&datasource=4639&page=8.
45. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Prieiga internete: https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veikuzinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiutyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=6804&datasource=19399.
46. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Prieiga internete: https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veikuzinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiutyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=7381&datasource=26096.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų Armano Abramavičiaus, Jono Prapiėsčio atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2014 m. balandžio 11 d. nutarties baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-93/2014. – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“ 2014, Nr. 41.
48. Teismai dirba tuščiai. – *Lietuvos rytas*, 2017 m. kovo 14 d.
49. Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2016 m. – Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2017.
50. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2016 metais ataskaita. Nr. 17.9.-1308. 2016-03-01.
51. Seimo nariai vėl nežino, už ką balsavo? Kaip viskas vyko. 2016 m. gruodžio 11 d., www.DELFI.lt.
52. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos 2017 m. veiklos ataskaita (2018-03-16) Nr. 9.

SUMMARY

THE OFFICIAL CONSTITUTIONAL DOCTRINE AND PENAL LEGISLATION

The article discloses the most striking breaches of the constitutional requirements; these are the constitutional doctrine requirements to be met by the penal legislation. While working on the article, the authors analyzed some legal acts adopted by the Seimas of the Republic of Lithuania and signed into law by the President of the Republic as of the year 2009. In the authors' opinion, in case of the penal legislation, the most often breached requirements are the ones deriving from the principle of the rule of law, such as: legal acts shall be clearly understandable so that the subjects of legal relationship are able to understand what requirements they have to meet according to the law; legal rules shall be stable and ensure legal certainty as well as predictability of legal decisions; the force of legal acts shall be directed to the future; the principle of equality shall be respected and the court shall have a possibility to personalize a sentence or penalty in every individual case, etc. In addition, the article provides insight into some objective and subjective factors which cause essential insufficiencies in penal legislation and considers possibilities of improving the quality of penal legal acts.

KEYWORDS

Constitutional doctrine, principle of the rule of law, the Seimas of the Republic of Lithuania, penal legal act, the Criminal Code of the Republic of Lithuania, penal legislation, Department of Criminal Justice.